

'Caras-Mascaras', 1996, aquarel, 57 x 42 cm.

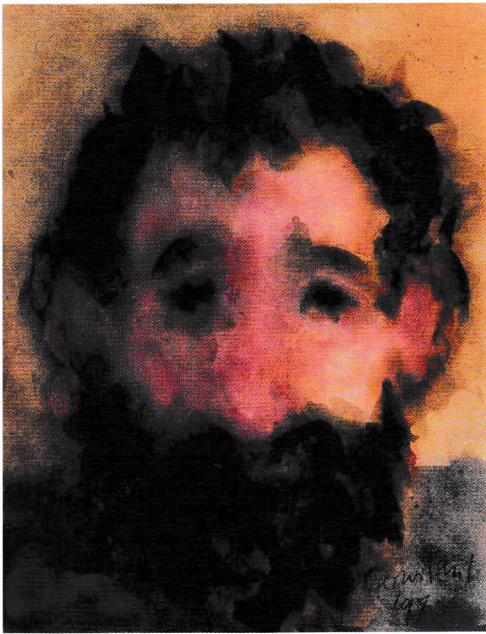
Vorig jaar Kerstmis voltooide Constant een olieverfschilderij dat hem tot dan toe bijna elf maanden had beziggehouden. Zijn schilder-techniek dwong hem tot dat lange proces: Constant streeft naar intense kleuren door de verf zorgvuldig laag over laag aan te brengen. In een strikte regelmaat van elke dag werken groeit zo'n schilderij tot een ware rijkdom aan verschillende kleuren. Natuurlijk was ook het grote formaat van ruim 193 x 185 cm debet aan zo'n langdurige werktijd, maar ook de inhoud vergde veel tijd. Vanwege de vele personages die op het doek voorkomen, noemde Constant het werk 'The crowd' of 'De menigte'.

Constant: een elftal imaginaire koppen

De combinatie van zoveel figuren in één voorstelling bleef hem ook na de voltooiing van het schilderij boeien. Min of meer om ervan af te kicken besloot hij het schilderen in olieverf voor enige tijd af te wisselen met aquarelleren. De weergave van een aantal koppen wilde hij echter wel handhaven.

Dat heeft geleid tot een reeks van elf aquarellen op één en het zelfde thema: een kop in een geïsoleerde ruimte, op staand formaat. De reeks wordt twee keer onderbroken door een voorstelling met meer koppen, een groepsportret derhalve. Ze zijn te zien bij Collection d' Art in Amsterdam, de vaste galerie van Constant. Het zijn imaginaire koppen, losgemaakt uit de menigte, apart neergezet, ontdaan van het theatrale element dat altijd in de olieverven zit. Ze zijn niet ontleend aan bestaande personen, al kan Constant uitstekend uit het hoofd een hem bekend portret neerzetten. Hij deed dat in het verleden verscheidene keren, hetgeen onder andere resulteerde in een aandoenlijke aquarel van zijn gestorven hondje Waldo. Maar de koppen in de reeks lijken op niemand, al doen ze je voortdurend denken aan mensen die je ooit moet hebben gezien. Ze zijn zelfs meer herkenbaar dan de koppen die op de olieverven voorkomen.

Die zijn meestal meer geschematiseerd. In de aquarellenreeks zijn het mensen van vlees en bloed, met getourmenteerde gezichten, psychisch geladen met sporen van hun verleden. Oud en doorleefd ook vaak, bijna vergaan van lelijkheid. Een dakloze, een wezen met de uitstraling van een faun, een Spaanse schone op leeftijd, een junk-achtig type.

Bij het schilderen hanteert Constant zo'n tijd vergende techniek, dat hij kan spreken van een oeuvre dat 'enige tientallen schilderijen' omvat. Het aantal aquarellen is inmiddels vele malen groter geworden, zo groot dat hij de omvang nauwelijks meer kent. Duidt dat er op dat Constant een snelle aquarellist is? Hij ontkent: "De aquarellen kun je niet zien als vluchtige notities. Ze zijn wel degelijk doorwerkt, zoals ik ook bij de schilderijen doe. Maar de opbouw is heel anders. Bij een aquarel moet je na een tijdje werken gewoon ophouden, anders ben je gedwongen opnieuw te beginnen. Een olieverf bouw ik laag over laag op, laat bepaalde partijen deels onbewerkt, kom daar later weer op terug. Daarmee bereik je een intense

'Sans-abri', 1997, aquarel,
45 x 35,5 cm.

"Ik zie hier in Amsterdam veel interessante gezichten. De hele wereld komt hier, zo lijkt het wel. Maar ik maak geen herkenbare voorstellingen van hen, hoogstens put ik eens een keer uit mijn herinnering," zegt hij.

Constant maakt in meer opzichten een scheiding tussen het schilderen in olieverf en waterverf. Aquarellen ontstaan bij hem thuis. In zijn atelier op de bel-etage van zijn woonhuis in de Nieuwmarktbuurt ligt het papier en staan de kwasten overzichtelijk en in de juiste volgorde gereed: hij hoeft maar de trap af te lopen om te beginnen. De tafel waarop het papier ligt, staat dichtbij het raam dat getemperd licht doorlaat. Kunstlicht wordt aangestoken als er te weinig licht van buiten komt.

Die situatie verschilt hemelsbreed van het atelier waar Constant in olieverf schildert. Dat gebeurt in een oud gymnastieklokaal op Wittenburg, waar het daglicht op het noorden binnenvalt. Om niet te worden afgeleid door de lelijke achtergrond zijn de ramen tot op ooghoogte ondoorzichtig gemaakt. Elke dag werkt hij hier van één uur 's middags tot zonsondergang. In de herfst en winter zijn dat korte dagen, maar in de zomer haalt hij graag de schadewereld in door er meer uren te werken. In dit atelier is het relatief kleine schilderijoeuvre ontstaan. Geen aquarellen, die zouden in deze grote ruimte van honderd vierkante meter verdrinken.

'Vrouw met kind', 1997, aquarel,
56 x 41,8 cm.

'Faun', 1997, aquarel,
44,3 x 33,8 cm.

rijke kleur. Een aquarel kun je niet afwassen, het moet meteen goed en trefzeker zijn. Maar ik merk wel dat ik soms twee weken aan één en dezelfde aquarel kan zitten werken. Kennelijk kost dat toch ook veel tijd." "Door de noodzaak dat je een aquarel eigenlijk heel voorzichtig moet maken omdat je het immers niet kunt overdoen, ontstaat er natuurlijk veel werk dat me niet aanstaat. Ik verscheur het blad dan ook vaak als het me niet bevalt, ook als ik er dagen aan heb gewerkt. Bij het schilderen in olieverf komt dat niet voor. Ik verscheur mijn doeken zelden, als het me niet bevalt kan ik er immers veel langer aan werken. Met meer lagen wordt een schilderij veel rijker, dat mis ik bij het aquarelleren. Daar staat tegenover dat je bij een aquarel het wit van het papier

kunt blijven zien. Dat vereist een voorzichtige werkwijze, het wit van het papier is heel teer. Dat wit is heel belangrijk voor mij, het is echt een kleur erbij. Je kunt dat natuurlijk ook met witte verf opbrengen, maar dan wordt het een gouache en dat vind ik een heel ander verhaal."

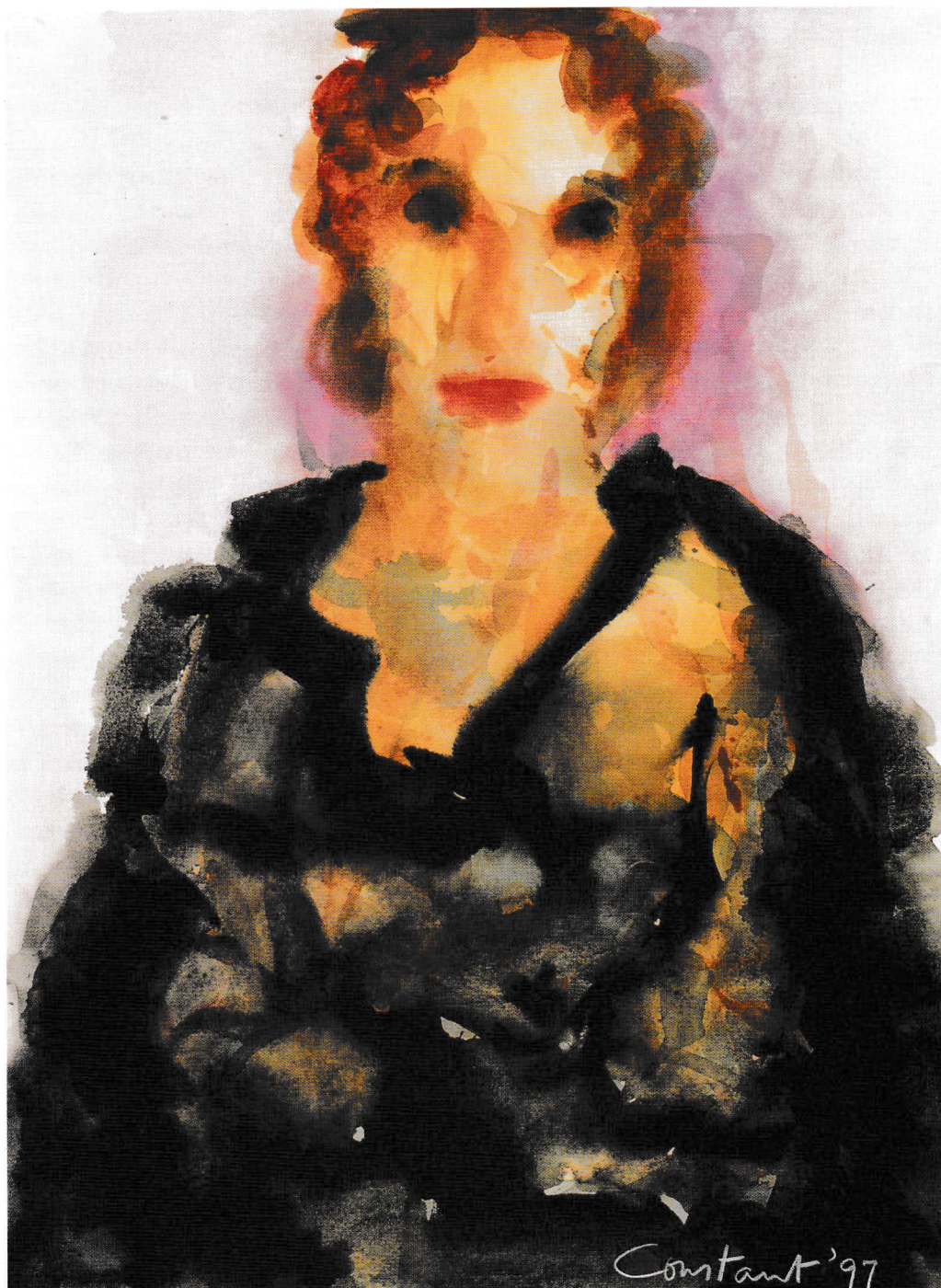
Hoewel hij een enkele maal wel een gouache heeft gemaakt, is het een techniek die hem niet goed ligt. Hij geeft veel liever de voorkeur aan waterverf. Constant: "Ik mis bij de gouache de helderheid die de kleur van waterverf wel heeft. Dan ga je al snel met wit mengen en dat ligt me niet zo. Witte verf of dekverf is toch wat troebeler dan het witte papier."

Wat dat papier betreft: Constant brengt de aquarelverf aan op Fabriano-papier, zo genoemd naar de Italiaanse stad waar het sinds mensenheugenis wordt gefabriceerd. Een enkele maal gebruikt hij ook op Papier d' Arches uit Frankrijk, maar dat ziet hij toch als wat geliger dan het helder-witte Fabriano. Over het algemeen houdt hij van zwaar papier, bij Fabriano gaat hij uit van 300 grams. "Ik maak het niet te nat om het op te spannen. Ik heb gemerkt als je het droog opspant, dat het dan meteen strak staat. Het wordt pas nat als ik ga schilderen." De formaten, zeker voor de reeks koppen die nu bij Cora de Vries is te zien, zijn doorgaans staand en blijven altijd tussen de 50 à 60 cm bij 40 tot 50 cm. Beduidend kleiner dus dan de olieverven die vaak al snel naar de 2 x 2 meter tenderen.

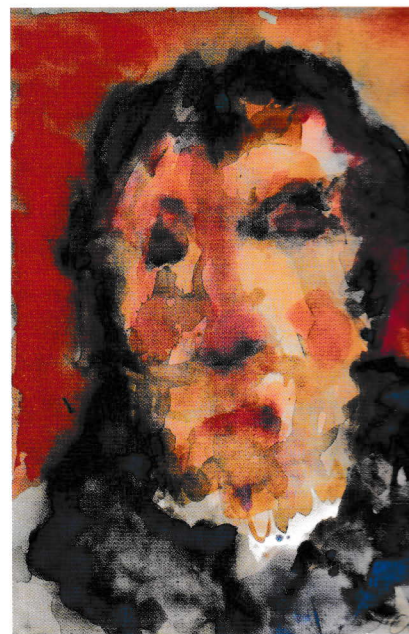
Constants neiging om zich van de gouache afzijdig te houden, is daarom zo opvallend omdat hij in de periode waarin hij tot de Cobra-groep behoorde, grofweg tussen 1948 en halverwege de jaren vijftig, wél veel met gouacheverf werkte. "Ja, onder de Cobra schilders was het gebruik van gouache wel populair. Ik heb er zelf veel in gewerkt, maar ook Karel Appel en Corneille waren ermee bezig. Waarom ik toen wel veel in gouacheverf werkte en tegenwoordig niet meer? Dat zal wel te maken hebben met het feit dat ik in de aquarel zo'n kleurenrijkdom heb ontdekt. De zuivere aquarel met zijn transparante kleuren ligt me gewoon beter."

Het laten vallen van de gouache-techniek is niet het enige element waarin Constant verschilt van zijn Cobra-tijd. Er is in feite in zijn schilderwijze niets meer dat nog doet denken aan de manier waarop hij in de jaren veertig en vijftig werkte. Hoewel Constant tot de oprichters van de Cobra-groep behoorde en daar als de belangrijkste theoreticus een voorname rol in speelde, is hij sinds de jaren zestig, na de New Babylon periode, een geheel andere koers ingeslagen.

'Española', 1997, aquarel, 58,5 x 41,5 cm.

Constant: "Vanaf 1969 ben ik weer picturaal gaan schilderen. En dat non-stop. Ik ben dit jaar 77 geworden. Cobra zie ik als iets voor jonge schilders. Cobra was heel veel 'doen', er zat een enorme spontaniteit in die schilderwijze. Ik ben meer beschouwend geworden, ik kijk ook meer. Ik sta achter wat ik in die tijd van Cobra heb gedaan, ik zal het belang er van ook niet afwakken, maar ik doe nu iets anders. Cobra hoort niet bij oude schilders."

'Sorrow', 1997, aquarel, 52,5 x 41,2 cm.

Fotografie: Tom Haartsen

Constant, aquarellen

13 december t/m 7 februari

Collection d'Art

Keizersgracht 516

Amsterdam

Tel. (020) 6221511

Openingstijden: woensdag t/m

zaterdag 13.00-17.00 uur,

25 december t/m 6 januari gesloten